

2018 Sosyal Bilgiler Öğretim Programının Disiplinlerarası Yapısının İncelenmesi

Saim TURAN¹

Makale Bilgisi

Özet

Alınma Tarihi

04.10.2019

Kabul Tarihi

27.12.2019

Yayınlanma Tarihi

30.12.2019

Sosyal bilgiler yaşadıkları topluma ve çevrelerine uyumlu, hak ve sorumluluklarının bilincinde, kendisinin ve toplumun yararını savunan, çevresine duyarlı, dünyadaki gelişmelerden haberdar olan bireyler yetiştirmek amacıyla sosyal ve beşeri bilimler olan tarih, antropoloji, coğrafya, sosyoloji, hukuk, siyaset bilimi gibi disiplinlerin bir araya getirilmesiyle oluşturulmuş bir ilk ve ortaokul dersidir. Sosyal bilgiler öğrencileri topluma hazırlama ve onları iyi vatandaşlar olarak yetiştirme amacı nedeniyle değişen ihtiyaçlara göre güncellenmiş ve farklı bilim disiplinlerini bünyesinde barındırmıştır. Bu çalışmanın amacı 2018 yılında güncellenen sosyal bilgiler dersi öğretim programında yer alan öğrenme alanlarında, öğrenme alanlarındaki konu ağırlıkları ve verilecek değer ve becerin hangi disiplinlerle ilişkili olduğunun ortaya konulmasıdır. Çalışmanın veri kaynağı olarak 2017 yılında taslak olarak ortaya çıkan ve 2018 yılında uygulamaya konulan sosyal bilgiler dersi öğretim programı incelenmiştir. Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden biri olan belgesel tarama kullanılmıştır. Elde edilen veriler içerik analizi tekniği ile çözümlenmiştir. Bu kapsamda incelenen 2018 yılı sosyal bilgiler dersi öğretim programının öğrenme alanları düzeyinde farklı disiplinlerle ilişkilendirildiği görülmüştür. Farklı sınıf düzeylerinde farklı disiplinlerle ilişkilendirilen öğrenme alanlarının genel olarak Vatandaşlık Sosyoloji, Felsefe, Tarih, Çevre Eğitimi, Bilimsel Araştırma, Siyaset Bilimi, Ekonomi, Fen ve Teknoloji, Coğrafya, Antropoloji, Bilişim, Hukuk, İnsan Hakları ve Demokrasi, Psikoloji, Etnografya disiplinleriyle ilişkilendirilmiştir. Bu disiplinlerin programdaki ağırlıklarına bakıldığında programda %71,42 ile Vatandaşlık ve Sosyoloji disiplinlerinin %57,14 ile Felsefe, Tarih ve Çevre Eğitiminin, %42,85 ile Siyaset Bilimi, Ekonomi, Fen ve Teknoloji disiplinlerinin, %28,57 ile Coğrafya, Antropoloji, Bilişim, Hukuk disiplinlerinin, %14,28 ile de İnsan Hakları ve Demokrasi, Psikoloji ve Etnografya disiplinlerinin yer aldığı söylenebilir.

Anahtar Kelimeler: Sosyal bilgiler, Disiplinlerarası, Ders programı.

¹ Araştırma Görevlisi, Akdeniz Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Sosyal Bilgiler Eğitimi Anabilim Dalı. Türkiye. saimturan@akdeniz.edu.tr ORCID ID: 0000-0003-0298-8609

Examining the Interdisciplinary Structure of the 2018 Social Studies Curriculum

Article Info

Abstract

Received
04.10.2019

Accepted
27.12.2019

Published Online
30.12.2019

Social studies is a primary and secondary school course that is formed with the disciplines such as history, anthropology, geography, sociology, law, political science which are social and humanities in order to educate individuals to be compatible with the society and their environment, aware of their rights and responsibilities, defending the benefit of themselves and the society they live in, sensitive to their environment and aware of the developments in the world. Due to its goal of preparing students for society and raising them as good citizens, social studies has been updated according to changing needs and incorporates different disciplines of science. The aim of this study is to reveal the subject weights and the disciplines of the value and skill to be given in the learning areas in the social studies course curriculum updated in 2018. As a data source of the study, the social studies curriculum that was introduced as a draft in 2017 and implemented in 2018 were examined. One of the qualitative research method, documentary screening technique was used in the study. The collected data were analyzed by content analysis technique. In this context, it is seen that the 2018 social studies course curriculum is associated with different disciplines at the level of general competences and learning areas. The learning areas associated with the disciplines of Citizenship, Sociology, Philosophy, History, Environmental Education, Scientific Research, Political Science, Economics, Science and Technology, Geography, Anthropology, Informatics, Law, Human Rights and Democracy, Psychology and Ethnography. Considering the weight of these disciplines in the program it is Citizenship and Sociology with 71.42%, Philosophy, History and Environment Education with 57.14%, Political Science, Economics, Science and Technology disciplines with 42.85%, Geography, Anthropology, Informatics, Law with %28,57 and the disciplines of Human Rights and Democracy, Psychology and Ethnography are included with 14.28%.

Keywords: Social studies, Interdisciplinary, Curriculum.

GİRİŞ

İnsanları yaşadıkları toplumun değerleri ile bütünleştirerek topluma uyumlu, onun faydasını isteyen, toplumu ileriye taşıyacak bireyler olarak yetiştirme ve eğitime ihtiyacı, iş bölümü ve görev dağılımının yapılmaya başlandığı yerleşik hayata geçiş dönemlerinden beri önem arz etmektedir. Eğitimin öznesi insan ve amacı da onun davranışlarını değiştirmek, geliştirmek, içinde yaşadığı doğal çevresine ve toplumuna uyumlu hale getirmektir. Eğitimin bu amacı gerçekleşebilmesi ancak hayata dönük uygulamalar ve öğrenciye sağlanacak yaşantılarla mümkündür.

Her ne kadar eğitimin her mekânda, koşulda ve zamanda yapılabileceği vurgulansa da (Yıldızlar, 2013; Sönmez, 2014; Yelken ve Akay; 2016; Arslan, 2017) toplumsal gelişim, kalkınma ve devinim için okullar eğitim faaliyetlerinin sürekliliği ve standartların sağlanması gibi gerekçelerle önem taşımaktadır. Okullar toplumsal hedeflere yönelik olarak hazırlanan ve farklı değer, kazanım ve becerileri öne çıkaran, birbirlerini destekleyici, dinamik ve birbirlerini tamamlayan müfredat dersleri ile öğrencileri geleceğe ve topluma hazırlanmaktadır (Babadağ, 1996). Bireyler yaşantıları boyunca ihtiyaçları olan bilgi, beceri, tecrübe ve deneyimleri okullarda kazanırlar (Varış, 1996; Demirel, 2013). Bu açıdan bakıldığında okulların bireyleri hayata hazırlayan, hayatın içerisinde yer alan birer araç olduğunu söylemek mümkündür.

Okullarda bireylerin topluma ve geleceğe hazırlanması ihtiyaç ve hedeflere yönelik olarak, eğitim sistemleri çerçevesinde hazırlanmış öğretim programları vasıtasıyla yapılmaktadır. Eğitim - öğretim programlarını kapsayan eğitim sistemlerinin temel amacı değerler ve yetkinliklerle bütünleşmiş bilgi, beceri ve davranışlara sahip bireyler yetiştirmektir. Bilgi, beceri ve davranışlar öğretim programlarıyla kazandırılmaya çalışılırken değerler ve yetkinlikler bu bilgi, beceri ve davranışların arasındaki bütünlüğü kuran bağlantı ve ufuk işlevi görmektedir (Milli Eğitim Bakanlığı [MEB], 2018).

Eğitim-öğretim programları öğrencileri hedeflenen noktaya ulaştırmak amacıyla oluşturulmuş düzenli eğitim durumlarıdır (Ertürk, 1984). Eğitim programı öğrenciyi geleceğe, topluma ve hedeflerine ulaştırma amaçlarına yönelik olarak planlanan tüm eğitim çalışmalarını içine almaktadır. Eğitim programının içinde yer alan öğretim programı ise bireylerin öğretim aşamasında farklı sınıf düzeyleri ve disiplinlerde öğrencilere sunulacak konular ve örnek durumlarını da içine alan bütün öğretim çalışmalarını kapsamaktadır (Demirel, 2013).

Sosyal bilgiler tarih, coğrafya, ekonomi, hukuk gibi farklı disiplinlerin bir araya getirilmesi ile oluşturulmuş bir ilk ve ortaokul müfredat dersidir (Turan ve Karasu Avcı, 2018). Sosyal bilgiler dersi eğitim programı hedeflerinin yakalanması amacıyla kişi ve toplumla ilgili disiplinlerin bir araya getirilmesiyle oluşturulmuş, bireyleri fiziksel ve sosyal dünyaya hazırlama amacı taşıyan bir çalışma alanıdır (Doğanay, 2005). Temel amacı vatandaşlık eğitimi olan ve öğrencilerin topluma uyumlu bir şekilde yetişmesini hedefleyen sosyal bilgiler yapılan

tanımlarından da anlaşılacağı üzere çeşitli sosyal bilim disiplinlerinin bir araya gelmesiyle oluşturulmuştur. 1968 yılından itibaren Türkiye’de okullarda öğrencilere sunulan sosyal bilgiler ABD’de ortaya çıktığında tarih, coğrafya ve vatandaşlık gibi disiplinlerin verildiği bir ders olmuştur. 1968 yılında Türkiye’de eğitim programında yer alan sosyal bilgiler 1985 yılında ortaokul programından kaldırılmış, 1997 – 1998 eğitim öğretim yılında uygulanmasına başlanan 8 yıllık kesintisiz eğitimle birlikte ortaokulları da kapsayacak şekilde güncellenmiştir. Sosyal bilgiler programına 1968’den günümüze kadar 1972, 1976, 1997, 2005 ve son olarak da 2017 yılında taslak olarak hazırlanarak 2018 yılında uygulamaya konulmuş güncellemeler yapılmıştır.

Öğretim programlarının güncellenmesindeki en büyük etkenler toplumsal ihtiyaçlar, teknolojik, bilimsel ve sosyal gelişmelerdir. 2018 sosyal bilgiler dersi öğretim programının genel olarak genel ve özel amaçlar, temel yetkinlikler, öğrenme alanlarından kazanımlar, değerler ve becerilerden oluştuğunu söylemek mümkündür. Program yapısına bakıldığında farklı sosyal disiplinlerden derlenmiş ve öğrenciye sunulan bilgiler, temel yetkinlikler, beceriler, değerler ve kazanımların öğrenme alanları vasıtasıyla iç içe verildiği söylenebilir.

Yetkinlikler öğrencilere ulusal ve uluslararası düzeyde ihtiyaç duyacakları bilgi, beceri ve davranışları kazandırmak amacıyla oluşturulmuş yelpazelerdir (MEB, 2018). Türkiye Yetkinlikler Çerçevesinde (TYÇ) yer alan yetkinlikler; “Anadilde İletişim”, “Yabancı dillerde İletişim”, “Matematiksel yetkinlik ve bilim/teknolojide temel yetkinlikler”, “Dijital yetkinlik, Öğrenmeyi öğrenme, “Sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinlikler, “İnisiyatif alma ve girişimcilik,” “Kültürel farkındalık ve ifade” olmak üzere 8 adettir (MEB, 2018). Türkiye Yetkinlikler Çerçevesinde belirlenen yetkinliklerin sadece sosyal bilgiler dersine özgün olmayıp ilkokuldan lise düzeyine kadar bütün derslerin öğretim programlarında yer aldığı söylenebilir.

Öğrenme alanı “birbiri ile ilişkili beceri, tema, kavram ve değerlerin bir bütün olarak görülebildiği, öğrenmeyi organize eden yapı” şeklinde tanımlanmıştır (MEB, 2005). Öğrenme alanları öğrenciye dersin içeriği ile ilgili olan beceri, değer, kazanım ve bilgileri içlerinde bulunduran yapılardır. Sosyal bilgiler dersi öğretim programında “Birey ve toplum”, “Kültür ve miras”, “İnsanlar, yerler ve çevreler”, “Bilim, Teknoloji ve Toplum”, “Üretim, dağıtım ve tüketim”, “Etkin vatandaşlık ” ve “Küresel bağlantılar” olmak üzere toplan 7 adet öğrenme alanı bulunmaktadır (MEB, 2018).

Kazanım eğitim ve öğretim faaliyeti sonucunda öğrencinin kazanmasının öngörüldüğü bilgi, beceri, tutum ve değerler olarak tanımlanabilir (Yazıcı ve Koca, 2008). 2018 sosyal bilgiler dersi öğretim programında kazanımlar her öğrenme alanına uygun olarak ve öğrenme alanının kapsamına giren bilgi, beceri ve değerleri de kapsayacak şekilde yapılandırılmıştır. Her bir öğrenme alanı için öğrencilerin ilgili öğrenme alanında kazanması hedeflenen bilgi, beceri ve değerlerin kazanımlarla bir araya getirildiği söylenebilir. Nitekim programın uygulanmasında dikkat edilecek hususlar çerçevesinde programdaki değerler ve beceriler kazanımlarla bire bir ilişkilendirilmiştir. 2018 sosyal bilgiler dersi öğretim programında yer alan 7 öğrenme alanından “Birey ve toplum”, öğrenme alanında 4. sınıfta 5 adet, 5. sınıfta 4 adet, 6. sınıfta 5 adet ve 7. sınıfta 4 adet olmak üzere toplam 18 kazanım bulunmaktadır. “Kültür ve miras” öğrenme

alanında 4. sınıfta 4 adet, 5. sınıfta 5 adet, 6. sınıfta 5 adet ve 7. sınıfta 5 adet olmak üzere toplam 19 kazanım bulunmaktadır. “İnsanlar, yerler ve çevreler” öğrenme alanında 4. sınıfta 6 adet, 5. sınıfta 5 adet, 6. sınıfta 4 adet ve 7. sınıfta 4 adet olmak üzere toplam 19 kazanım bulunmaktadır. “Bilim, Teknoloji ve Toplum” öğrenme alanında 4. sınıfta 5 adet, 5. sınıfta 5 adet, 6. sınıfta 4 adet ve 7. sınıfta 4 adet olmak üzere toplam 18 kazanım bulunmaktadır. “Üretim, dağıtım ve tüketim” öğrenme alanında 4. sınıfta 5 adet, 5. sınıfta 6 adet, 6. sınıfta 6 adet ve 7. sınıfta 6 adet olmak üzere toplam 23 kazanım bulunmaktadır. “Etkin vatandaşlık” öğrenme alanında 4. sınıfta 4 adet, 5. sınıfta 4 adet, 6. sınıfta 6 adet ve 7. sınıfta 4 adet olmak üzere toplam 18 kazanım bulunmaktadır. “Küresel bağlantılar” öğrenme alanında 4. sınıfta 4 adet, 5. sınıfta 4 adet, 6. sınıfta 4 adet ve 7. sınıfta 4 adet olmak üzere toplam 16 kazanım bulunmaktadır (MEB, 2018).

Değer; toplumların milli ve manevi kaynaklarından oluşmuş ve geleceğe aktarılmak istenen öz mirastır. Değerler toplumların ve ülkelerin varlıklarını geçmiş ve gelecek vizyonunda devam ettirmek ve toplumda düzeni sağlamak amacıyla zaman içerisinde oluşmuş, üye bireylerce kabul gören düşünce ve ilkeler olarak tanımlanabilir. Genel tanımıyla değer, toplumun sahip olduğu temel ilkeleri ve inançları ifade eder (Halstead ve Taylor, 2000). Değerler, insan ve toplumların olayları, bireyleri değerlendirme ölçütleridir, yani insanların dış dünyayı değerlendirmelerinde değerler önemli bir paya sahiptir (Avcı, 2007). Değerlerin bir toplumun üyeleri arasında birleştirici olduğu, ortak duygu ve heyecan yarattığı, insanları iyiliğe yönelttiği kabul edilir (MEB, 2005a). 2018 sosyal bilgiler dersi öğretim programında “Adalet”, “Aile birliğine önem verme”, “Bağımsızlık”, “Barış”, “Bilimsellik”, “Çalışkanlık”, “Dayanışma”, “Duyarlılık”, “Dürüstlük”, “Estetik”, “Eşitlik”, “Özgürlük”, “Saygı”, “Sevgi”, “Sorumluluk”, “Tasarruf”, “Vatanseverlik” ve “Yardımsızlık” olmak üzere 18 değer bulunmaktadır (MEB, 2018).

Bilişsel süreçler ve psiko-motor süreçlerle ilgili olan beceriler bilginin eyleme dönüştürülmesi süreci olarak ya da bilgi ve eylemin birleştiği sistematik bir süreç tanımlanabilir. 2018 sosyal bilgiler dersi öğretim programında “Araştırma”, “Çevre okuryazarlığı”, “Değişim ve sürekliliği algılama”, “Dijital okuryazarlık”, “Eleştirel düşünme”, “Empati”, “Finansal okuryazarlık”, “Girişimcilik”, “Gözlem”, “Harita okuryazarlığı”, “Hukuk okuryazarlığı”, “İletişim”, “İş birliği”, “Kalıp yargı ve önyargıyı fark etme”, “Kanıt kullanma”, “Karar verme”, “Konum analizi”, “Medya okuryazarlığı”, “Mekânı algılama”, “Öz denetim”, “Politik okuryazarlık”, “Problem çözme”, “Sosyal katılım”, “Tablo, grafik ve diyagram çizme ve yorumlama”, “Türkçeyi doğru, güzel ve etkili kullanma”, “Yenilikçi düşünme”, “Zaman ve kronolojiyi algılama” olmak üzere toplam 27 beceri bulunmaktadır (MEB, 2018).

Genel anlamda bakıldığında sosyal bilgiler dersi sadece tarih, coğrafya ve vatandaşlık bilgisi konularının birlikte anlatıldığı bir ders olarak görülmekte ve tanımlanmaktadır. Sosyal bilgiler programlarının önceki yapıları genel olarak tarih, coğrafya ve vatandaşlık bilgisi konularını içeren bir yapıda olduğu, disiplinlerarası yapısını 2005 yılında hazırlanan programla birlikte kazandı dikkate alınırsa bu tanımların genel olarak doğru olduğu görülecektir (Keçe ve

Merey, 2011). Sosyal bilgiler dersinin bireyleri topluma, geleceğe ve hayata hazırlama amacına yönelik olan vatandaş yetiştirme hedefinin dışında öğrencileri değişime, gelişime, teknolojiye, bilime hazırlamak gibi birçok amacı vardır. Bu amaçlara ulaşabilmek için de programda disiplinlerarası yapının bir gereği olarak birçok sosyal bilim disiplinlerinden yararlanılmaktadır. Sosyal bilgilerin sadece tarih, coğrafya ve vatandaşlık konularından ibaret olmadığının anlaşılabilmesi, içerdiği disiplinlerin neler olduğunun belirlenmesi ve bu disiplinlerden programda daha etkin bir şekilde yararlanılabilmesi için sosyal bilgiler dersi öğretim programının temel yetkinlikler, öğrenme alanları, öğrenme alanlarında yer alan kazanımların ve kazanımlarda verilen beceri ve değerlerin incelenmesi önemli görülmektedir.

Sosyal bilgiler programının yapısına yönelik olarak yapılan çalışmalar incelendiğinde sosyal bilgiler programına yönelik ilişkilendirmeler, (Kaymakçı, 2009; Ersoy, 2009) programa yönelik görüşler (Gömleksiz ve Bulut, 2006; Alabaş ve Kamer, 2007; Doğanay, 2008; Doğanay ve Sarı, 2008; Akdağ 2009, Ersoy ve Kaya, 2009; Kaymakçı ve Ata, 2012; Keçe ve Merey, 2011; Tonga, Keçe ve Kılıçoğlu, 2013; Tarman, Ergül ve Eryıldız, 2012; Çatak, 2015; Çakmak, Kaçar ve Arkan, 2017; Gürel, 2017; Taş ve Kiroğlu, 2018; Uygun, Arıbaş ve Karalı, 2018), ve programların karşılaştırılması ile ilgili çalışmalara (Tay, 2017; Sözen ve Ada, 2018; Çoban ve Akşit, 2018; Yıldız ve Kılıç, 2018) rastlanmaktadır. Ancak 2018 sosyal bilgiler programının disiplinlerarası yapısı ve disiplinlerin öğrenme alanlarına dağılım durumu ile ilgili bir çalışmaya rastlanamamıştır. Bu bağlamda bireyleri topluma uyumlu birer vatandaşlar olarak yetiştirmeyi amaçlayan ve bu amaca yönelik olarak da farklı sosyal bilim disiplinlerini programın yapısında barındıran sosyal bilgiler dersi öğretim programının disiplinlerarası yapısının incelenmesinin gereği ortaya çıkmıştır.

Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı 2018 yılı sosyal bilgiler dersi öğretim programında yer alan öğrenme alanlarında, öğrenme alanlarındaki konu ağırlıkları ve verilecek değer ve becerin hangi disiplinlerle ilgili olduğunun ortaya konulmasıdır. Araştırmada aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

1. 2018 yılı sosyal bilgiler dersi öğretim programında yer alan öğrenme alanlarının ve bu öğrenme alanlarında verilen değer ve becerilerin sınıf düzeylerine göre disiplinlerarası ilişkisi nasıldır?
 - 1.1. Birey ve toplum öğrenme alanının ve öğrenme alanında verilen değer ve becerilerin sınıf düzeylerine göre disiplinlerarası ilişkisi nasıldır?
 - 1.2. Kültür ve miras öğrenme alanının ve öğrenme alanında verilen değer ve becerilerin sınıf düzeylerine göre disiplinlerarası ilişkisi nasıldır?
 - 1.3. İnsanlar, yerler ve çevreler öğrenme alanının ve öğrenme alanında verilen değer ve becerilerin sınıf düzeylerine göre disiplinlerarası ilişkisi nasıldır?
 - 1.4. Bilim, teknoloji ve toplum öğrenme alanının ve öğrenme alanında verilen değer ve becerilerin sınıf düzeylerine göre disiplinlerarası ilişkisi nasıldır?

- 1.5. Üretim, dağıtım ve tüketim öğrenme alanının ve öğrenme alanında verilen değer ve becerilerin sınıf düzeylerine göre disiplinlerarası ilişkisi nasıldır?
- 1.6. Etkin vatandaşlık öğrenme alanının ve öğrenme alanında verilen değer ve becerilerin sınıf düzeylerine göre disiplinlerarası ilişkisi nasıldır?
- 1.7. Küresel bağlantılar öğrenme alanının ve öğrenme alanında verilen değer ve becerilerin sınıf düzeylerine göre disiplinlerarası ilişkisi nasıldır?
2. Disiplinlerin öğrenme alanlarına genel dağılım durumları ve programında yer alma oranları nasıldır?

YÖNTEM

Araştırma kapsamında çalışmanın içeriğine de uygun olan nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Nitel araştırma geleneksel araştırma yöntemleriyle açıklanması zor olan konuların araştırılmasında kullanılan, verilerin kaynağından toplanmasına fırsat veren, sürece yönelik ve araştırmada araştırma deseninde esneklik barındıran bir yapıya sahiptir (Büyüköztürk, Kılıç Çakmak, Akgün, Karadeniz, Demirel, 2016). Bu araştırmada, verilerin toplanmasında nitel araştırma yöntemlerinden belgesel tarama yöntemi kullanılmıştır. Varolan kayıt ve belgeleri inceleyerek veri toplamaya belgesel tarama denir. Belgesel tarama resim, plak, ses mektup, rapor, kitap, ansiklopedi, resmi ve özel yazı ve istatistikler gibi var olan belgelerin incelenmesinde kullanılmaktadır (Karasar, 2005).

Veri Kaynağı ve Verilerin Toplanması

Çalışma verileri 2018-2019 eğitim öğretim yılı güz yarıyılı içerisinde toplanmıştır. Araştırmada veri kaynağı olarak MEB tarafından 2018 yıllarında geliştirilen sosyal bilgiler dersi öğretim programından yararlanılmıştır.

Verilerin Analizi

Çalışma kapsamında toplanılan verilerin analizinde içerik analizinden yararlanılmıştır. İçerik analizi verilerin belirli sistematik çerçevesinde analizinde ve yinelenebilir sonuçlara ulaşılmada kullanılan, metin, resim, ses ya da video içeriklerinin incelenmesinde tercih edilen bir tekniktir (Büyüköztürk, vd., 2016). Disiplinlerin yüzde (%) oranları programdaki öğrenme alanlarında yer alma sıklıklarına göre hesaplanmıştır.

BULGULAR

Araştırmanın bu bölümünde araştırma soruları çerçevesinde ulaşılan bulgular her biri kendi başlığı altında, tablolar halinde sunulmaktadır.

1. 2018 Yılı Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında Yer Alan Öğrenme Alanlarının ve İçerdikleri Değer ve Becerilerin Sınıf Düzeylerine Göre Disiplinlerarası Yapısına İlişkin Bulgular

Sosyal bilgiler dersinde “Birey ve toplum”, “Kültür ve miras”, “İnsanlar, yerler ve çevreler”, “Bilim, Teknoloji ve Toplum”, “Üretim, dağıtım ve tüketim”, “Etkin vatandaşlık”, “Küresel bağlantılar” olmak üzere toplam 7 adet öğrenme alanı bulunmaktadır. Öğrenme alanları sosyal bilgilerin doğasına uygun olarak farklı disiplinlerle ilişkilendirilerek öğrencilere bilgi, beceri, değerler kazandırmayı amaçlayan bir yapıda oluşturulmuştur. 2018 yılı sosyal bilgiler dersi 4.,5.,6., ve 7. sınıf öğretim programında yer alan öğrenme alanlarının ve içerdikleri değer ve becerilerin disiplinlerarası yapısına ilişkin bulgular aşağıda verilmektedir.

1.1. Birey ve Toplum Öğrenme Alanının ve Öğrenme Alanında Verilen Değer ve Becerilerin Sınıf Düzeylerine Göre Disiplinlerarası Yapısına İlişkin Bulgular

Tablo 1.

Birey ve toplum öğrenme alanının sınıf düzeylerine göre içerdiği değer ve becerilerle ilişkili olduğu disiplinlere ait bilgiler

Öğrenme Alanı	Birey ve Toplum				
	Sınıf Düzeyi	4.Sınıf	5. Sınıf	6. Sınıf	7. Sınıf
İlişkili değerler		Saygı, Sorumluluk	Bilimsellik, aile birliğine önem verme, sorumluluk	Dayanışma Yardımselik	Özgürlük, Sorumluluk
İlişkili beceriler		Kanıt kullanma, Zaman ve kronolojiyi algılama Empati	Sosyal katılım	Eleştirel düşünme zaman ve kronolojiyi algılama	İletişim, Medya okuryazarlığı
İlişkili disiplinler		Vatandaşlık Tarih Sosyoloji Psikoloji	Vatandaşlık Bilimsel araştırma Hukuk	Vatandaşlık Sosyoloji	Sosyoloji Psikoloji Fen ve teknoloji Bilişim

Tablo 1. incelendiğinde birey ve toplum öğrenme alanı 4. sınıf düzeyinde Vatandaşlık, Tarih, Sosyoloji, Psikoloji disiplinleriyle, 5. sınıf düzeyinde Vatandaşlık, Bilimsel Araştırma ve Hukuk disiplinleriyle, 6. sınıf düzeyinde Vatandaşlık ve Sosyoloji disiplinleriyle, 7. sınıf düzeyinde Psikoloji, Sosyoloji, Fen ve Teknoloji, Bilişim disiplinleriyle ilişkilendirilmiştir.

Sosyal bilgiler dersi öğretim programında yer alan ilk öğrenme alanı birey ve toplumdur. 4. sınıf birey ve toplum öğrenme alanı incelendiğinde öğrencilerin birey olarak kendilerini tanımaları ve çevrelerindekiyle karşı farkındalık sahibi olmalarının hedeflendiği görülmektedir. Bu öğrenme alanında doğrudan verilecek değerler “saygı” ve “sorumluluk” değerleri ile “kanıt kullanma”, “zaman ve kronolojiyi algılama”, “empati” becerileridir. Bu

öğrenme alanının hedeflerine yönelik olarak geçmişin bilgisi olarak da tanımlanan tarih, insan ile toplum ve devlet ilişkilerini inceleyen ve açıklayan vatandaşlık, bir toplum bilimi olan sosyoloji ve bireyi yönlendiren düşünme, duygulanma, davranış biçimleri bilimi olarak da tanımlanan psikoloji disiplinlerinden yararlandığı söylenebilir.

Birey ve toplum 5. sınıf düzeyinde öğrencilerin sosyal bilgiler dersinin kendine katkılarını fark etmesini, olayların çok boyutlu yapılarını, hakları ve bu hakların getirmiş olduğu görev ve sorumlulukları, çocuk hakları gibi konularda bilgi edinmesi amacıyla oluşturulmuş bir öğrenme alanıdır. Bu öğrenme alanında “bilimsellik”, “aile birliğine önem verme”, “sorumluluk” değerlerinin ve “sosyal katılım” becerisinin öğrencilere kazandırılması amaçlanmıştır. Bu öğrenme alanının hedef ve kazanımlarına yönelik olarak toplum ve devlet ilişkilerini inceleyen ve açıklayan vatandaşlık eğitimi, bir toplum bilimi olan sosyoloji, araştırma basamakları ve araştırma ilkelerini inceleyen bilimsel araştırma, kuralları, yasaları, hakları konu alan hukuk disiplinlerinden yararlandığı söylenebilir.

6. sınıf düzeyinde birey ve toplumun öğrencilerin sosyal roller, sosyal, kültürel bağlar, toplumsal uyum ve birlikte yaşamak, hak ve sorumluluklar, özgürlükler gibi konularda bilgi edinmesi amacıyla oluşturulmuş bir öğrenme alanı olduğu anlaşılmaktadır. Bu öğrenme alanında “dayanışma, yardımseverlik” değerlerinin ve “eleştirel düşünme, zaman ve kronolojiyi algılama” becerilerinin öğrencilere kazandırılması amaçlanmıştır. Bu öğrenme alanının hedef ve kazanımlarına yönelik olarak toplum ve devlet ilişkilerini inceleyen ve açıklayan vatandaşlık eğitimi, bir toplum bilimi olan sosyoloji disiplinlerinden yararlandığı söylenebilir.

Birey ve toplumun 7. sınıf düzeyinde öğrencilerin iletişim ve iletişime etki eden davranış ve tutumlar, medya ve sosyal etkileşim, değişim, iletişim araçlarını vatandaşlık bağlamında kullanma gibi konularda bilgi edinmesi amacıyla oluşturulmuş bir öğrenme alanı olduğu anlaşılmaktadır. Bu öğrenme alanında “özgürlük, sorumluluk” değerlerinin ve “iletişim, medya okuryazarlığı” becerilerinin öğrencilere kazandırılması amaçlanmıştır. Bu öğrenme alanının hedef ve kazanımlarına yönelik olarak toplum ve devlet ilişkilerini inceleyen ve açıklayan vatandaşlık eğitimi, bir toplum bilimi olan sosyoloji, bireyi yönlendiren düşünme, duygulanma, davranış biçimleri bilimi olarak da tanımlanan psikoloji, insanların çevresini denetlemek ve değiştirmek amacıyla geliştirdiği teknolojik bilgileri kapsayan akademik disiplinlerden oluşan fen ve teknoloji, bilgiyi bilgisayarlar ve elektronik aygıtlar aracılığıyla işlenmesini inceleyen bilişim disiplinlerinden yararlandığı söylenebilir.

1.2. Kültür Ve Miras Öğrenme Alanının ve Öğrenme Alanında Verilen Değer ve Becerilerin Sınıf Düzeylerine Göre Disiplinlerarası Yapısına İlişkin Bulgular

Tablo 2.

Kültür ve miras öğrenme alanının sınıf düzeylerine göre içerdiği değer ve becerilerle ilişkili olduğu disiplinlere ait bilgiler

Öğrenme Alanı	Kültür ve miras				
	Sınıf Düzeyi	4.Sınıf	5. Sınıf	6. Sınıf	7. Sınıf
İlişkili değerler		Aile birliğine önem verme, Duyarlılık, Vatanserverlik	Duyarlılık, estetik	Duyarlılık	Duyarlılık, Estetik
İlişkili beceriler		Kanıt kullanma, Zaman ve kronolojiyi algılama, Değişim ve sürekliliği algılama	Türkçeyi doğru, güzel ve etkili kullanma, Araştırma	Zaman ve Kronolojiyi algılama	Kanıt Kullanma
İlişkili disiplinler		Tarih, Sosyoloji, Vatandaşlık, Antropoloji	Tarih, Çevre eğitimi, Sosyoloji, Antropoloji	Tarih, Sosyoloji, Ekonomi, Siyaset Bilimi, Antropoloji	Tarih, Siyaset Bilimi, Sosyoloji, Antropoloji

Tablo 2. incelendiğinde kültür ve miras öğrenme alanı 4. sınıf düzeyinde Antropoloji, Tarih, Sosyoloji ve Vatandaşlık disiplinleriyle, 5. sınıf düzeyinde Antropoloji, Tarih, Çevre eğitimi ve Sosyoloji disiplinleriyle, 6. sınıf düzeyinde Tarih, Antropoloji, Sosyoloji, Ekonomi ve Siyaset Bilimi disiplinleriyle, 7. sınıf düzeyinde Tarih, Antropoloji, Siyaset Bilimi, Sosyoloji disiplinleriyle ilişkilendirilmiştir.

Sosyal bilgiler dersi öğretim programı 4. sınıf öğrenme alanlarından birisi olan kültür ve miras öğrencilere ailesinin geçmişi, çevresindeki milli kültür öğeleri, oynadıkları oyunların geçirdiği değişim ve gelişimi, milli mücadele dönemi, bu dönemde öne çıkan kahramanlar gibi konularda bilgi edinmesi amacıyla oluşturulmuş bir öğrenme alanıdır. Bu öğrenme alanında doğrudan verilecek değerler *“aile birliğine önem verme”, “duyarlılık”, “vatanserverlik”* değerleri ile *“kanıt kullanma”, “zaman ve kronolojiyi algılama”, “değişim ve sürekliliği algılama”* becerileridir. Bu öğrenme alanının hedef ve kazanımlarına yönelik olarak insan ile toplum ve devlet ilişkilerini inceleyen ve açıklayan vatandaşlık eğitimi, geçmişin bilgisi olarak da tanımlanan tarih, bir toplum bilimi olan sosyoloji ve geçmişte veya günümüz topluluklarında yaşayan insanları çeşitli yönlerden inceleyen antropoloji disiplinlerinden yararlandığı söylenebilir.

5. sınıf öğrenme alanlarından kültür ve miras öğrencilere Anadolu ve Mezopotamya uygarlıkları, çevresindeki tarihi ve doğal mekânları tanınması, kültürel özellikleri ve farklılıkları, kültürün gelişimi ve günlük hayata etkisi gibi konularda bilgi edinmesi amacıyla oluşturulmuş bir öğrenme alanıdır. Bu öğrenme alanında doğrudan verilecek değerler *“duyarlılık”* ve *“estetik”* değerleri ile *“Türkçeyi doğru, güzel ve etkili kullanma”, “araştırma”* becerileridir. Bu öğrenme alanının hedef ve kazanımlarına yönelik olarak geçmişin bilgisi olarak da tanımlanan tarih, bir toplum bilimi olan sosyoloji, toplumun tüm kesimlerinde ve öğrencilerde çevre bilincinin geliştirilmesi amacını taşıyan çevre eğitimi ve geçmişte veya günümüz topluluklarında yaşayan insanları çeşitli yönlerden inceleyen antropoloji disiplinlerinden yararlandığı söylenebilir.

Kültür ve miras 6. sınıf düzeyinde öğrencilere Orta Asya’da kurulan ilk Türk devletleri ve siyasi, sosyal, kültürel özellikleri, İslamiyet ve dünyada oluşturduğu değişim ve gelişim, Türklerin Anadolu’yu yurt edinme süreçleri, ticaret yolları gibi konularda bilgi edinmesi amacıyla oluşturulmuş bir öğrenme alanıdır. Bu öğrenme alanında doğrudan verilecek değerler *“duyarlılık”,* değeri ile *“zaman ve kronolojiyi algılama”* becerisidir. Bu öğrenme alanının hedef ve kazanımlarına yönelik olarak insan ile toplum ve devlet ilişkilerini inceleyen ve

açıklayan vatandaşlık eğitimi, geçmişin bilgisi olarak da tanımlanan tarih, bir toplum bilimi olan sosyoloji, geçmişte veya günümüz topluluklarında yaşayan insanları çeşitli yönlerden inceleyen antropoloji, bir ülkenin, gelişmesi amacıyla yaptığı üretim ve ürettiklerini bölüşme biçimleri ile bu eylemlerden doğan ilişkilerinin tümü olarak tanımlanan ekonomi ve siyasi teorileri ve siyasi teorilerin pratiklerini inceleyen siyaset bilimi disiplinlerinden yararlandığı söylenebilir.

7. sınıf düzeyinde kültür ve miras öğrenme alanı öğrencilere Osmanlı Devleti'nin kuruluşu, fetih siyaseti, Osmanlı Devleti'nde görülen değişim hareketleri, Osmanlı Devleti'nin kültürel yapısı gibi konularda bilgi edinmesi amacıyla oluşturulmuştur. Bu öğrenme alanında doğrudan verilecek değerler "duyarlılık" ve "estetik" değerleri ile "kanıt kullanma" becerisidir. Bu öğrenme alanının hedef ve kazanımlarına yönelik olarak geçmişin bilgisi olarak da tanımlanan tarih, bir toplum bilimi olan sosyoloji, siyasi teorileri ve siyasi teorilerin pratiklerini inceleyen siyaset bilimi, geçmişte veya günümüz topluluklarında yaşayan insanları çeşitli yönlerden inceleyen antropoloji ve bir toplum bilimi olan sosyoloji disiplinlerinden yararlandığı söylenebilir.

1.3. İnsanlar, Yerler ve Çevreler Öğrenme Alanının ve Öğrenme Alanında Verilen Değer ve Becerilerin Sınıf Düzeylerine Göre Disiplinlerarası Yapısına İlişkin Bulgular

Tablo 3.

İnsanlar, yerler ve çevreler öğrenme alanının sınıf düzeylerine göre içerdiği değer ve becerilerle ilişkili olduğu disiplinlere ait bilgiler

Öğrenme Alanı	İnsanlar, yerler ve çevreler			
	Sınıf Düzeyi	4.Sınıf	5. Sınıf	6. Sınıf
İlişkili değerler	Duyarlılık	Duyarlılık, Dayanışma	Duyarlılık, Vatanserverlik, Sorumluluk	Özgürlük
İlişkili beceriler	Mekânı Algılama, Harita kullanma, konum analizi, Tablo, grafik, diyagram çizme ve yorumlama	Harita okuryazarlığı, Çevre okuryazarlığı, Gözlem	Girişimcili k, Yenilikçi düşünme, Araştırma	Kanıt kullanma, Problem çözme, Tablo, grafik ve diyagram çizme ve yorumlama
İlişkili disiplinler	Coğrafya, Vatandaşlık	Coğrafya, Çevre eğitimi	Coğrafya, Çevre eğitimi, Vatandaşlık, Bilimsel araştırma, Antropoloji	Coğrafya, Vatandaşlık, Bilimsel Araştırma, Antropoloji

Tablo 3. incelendiğinde insanlar, yerler ve çevreler öğrenme alanı 4. sınıf düzeyinde Coğrafya ve Vatandaşlık disiplinleriyle, 5. sınıf düzeyinde Coğrafya ve Çevre eğitimi disiplinleriyle, 6. sınıf düzeyinde Coğrafya, Çevre eğitimi, Vatandaşlık, Bilimsel Araştırma ve Antropoloji disiplinleriyle, 7. sınıf düzeyinde Coğrafya, Vatandaşlık, Bilimsel Araştırma ve Antropoloji disiplinleriyle ilişkilendirilmiştir.

Sosyal bilgiler dersi öğretim programında yer alan insanlar, yerler ve çevreler öğrenme alanı 4. sınıf düzeyinde öğrencilerin çevreye karşı bilinçli birer vatandaşlar olarak yetiştirilmesi amacıyla oluşturulmuş ve öğrencilerin konumlar, yaşadığı mekân, çevresindeki doğal ve beşeri unsurları ayırt etmesi amacıyla oluşturulmuş kazanımlar içermektedir. Bu öğrenme alanında 4. sınıf düzeyinde doğrudan verilecek değerler “duyarlılık” değeri ile “mekânı algılama”, “harita kullanma”, “konum analizi”, “tablo, grafik, diyagram çizme ve yorumlama” becerileridir. Bu öğrenme alanının hedef ve kazanımlarına yönelik olarak insan ile toplum ve devlet ilişkilerini inceleyen ve açıklayan vatandaşlık ve insanların yaşadıkları yerle arasındaki ilişkiyi neden-sonuç ve dağılım ilkesine bağlı olarak inceleyen ve sorgulayan coğrafya disiplinlerinden yararlandığı söylenebilir.

Öğrenme alanı 5. sınıf düzeyinde öğrencilerin haritalar üzerinde yeryüzü şekilleri, çevre, insan ve iklim etkileşimi, çevre sorunları, nüfus ve yerleşme gibi konularda bilgi edinmesi amacıyla oluşturulmuştur. Bu öğrenme alanında doğrudan verilecek değerler “duyarlılık” ve “dayanışma” değerleri ile “harita okuryazarlığı”, “çevre okuryazarlığı”, ve “gözlem” becerileridir. Öğrenme alanının hedef ve kazanımlarına yönelik olarak insanların yaşadıkları yerle arasındaki ilişkiyi neden-sonuç ve dağılım ilkesine bağlı olarak inceleyen ve sorgulayan coğrafya eğitimi ve toplumun tüm kesimlerinde ve öğrencilerde çevre bilincinin geliştirilmesi amacını taşıyan çevre eğitimi disiplinlerinden yararlandığı söylenebilir.

6. sınıf düzeyinde öğrencilerin kıta, okyanus ve ülkemizin coğrafi konumu, Türkiye'nin fiziki özellikleri, iklimi ve bitki örtüsü, Türkiye'nin beşeri özellikleri gibi konularda bilgi edinmesi hedeflenmekte olup doğrudan verilecek değer ve beceriler “duyarlılık”, “vatanseverlik”, “sorumluluk” değerleri ile “girişimcilik”, “yenilikçi düşünme” ve “araştırma” becerileridir. Öğrenme alanının hedef ve kazanımlarına yönelik olarak insanların yaşadıkları yerle arasındaki ilişkiyi neden-sonuç ve dağılım ilkesine bağlı olarak inceleyen ve sorgulayan coğrafya eğitimi, toplumun tüm kesimlerinde ve öğrencilerde çevre bilincinin geliştirilmesi amacını taşıyan çevre eğitimi, geçmişte veya günümüz topluluklarında yaşayan insanları çeşitli yönlerden inceleyen antropoloji, insan ile toplum ve devlet ilişkilerini inceleyen ve açıklayan vatandaşlık ve araştırma basamakları ve araştırma ilkelerini inceleyen bilimsel araştırma disiplinlerinden yararlandığı söylenebilir.

İnsanlar, yerler ve çevreler 7. sınıf düzeyinde öğrencilerin geçmişten günümüze yerleşmeyi etkileyen faktörler, nüfus dağılımını etkileyen faktörler, göç ve seyahat özgürlükleri konularında bilgi sahibi olmaları amacıyla oluşturulmuş bir öğrenme alanıdır. Bu öğrenme alanında doğrudan verilecek değer “özgürlük” değeri, beceriler ise “kanıt kullanma”, “problem çözme”, “tablo, grafik ve diyagram çizme ve yorumlama” becerileridir. Öğrenme alanının hedeflerine yönelik olarak insanların yaşadıkları yerle arasındaki ilişkiyi neden-sonuç ve dağılım ilkesine bağlı olarak inceleyen ve sorgulayan coğrafya eğitimi, insan ile toplum ve devlet ilişkilerini inceleyen ve açıklayan vatandaşlık, geçmişte veya günümüz topluluklarında yaşayan insanları çeşitli yönlerden inceleyen antropoloji ve araştırma basamakları ve araştırma ilkelerini inceleyen bilimsel araştırma disiplinlerinden yararlandığı söylenebilir.

1.4. Bilim, Teknoloji Ve Toplum Öğrenme Alanının ve Öğrenme Alanında Verilen Değer ve Becerilerin Sınıf Düzeylerine Göre Disiplinlerarası Yapısına İlişkin Bulgular

Tablo 4.

Bilim, teknoloji ve toplum öğrenme alanının sınıf düzeylerine göre içerdiği değer ve becerilerle ilişkili olduğu disiplinlere ait bilgiler

Öğrenme Alanı	Bilim, teknoloji ve toplum				
	Sınıf Düzeyi	4.Sınıf	5. Sınıf	6. Sınıf	7. Sınıf
İlişkili değerler		Aile birliğine önem verme, Duyarlılık, Vatanseverlik	Dürüstlük, Çalışkanlık, Bilim Etiği	Bilimsellik	Bilimsellik, Özgürlük
İlişkili beceriler		Değişim ve	Öz denetim, Dijital okuryazarlık	Yenilikçilik , Araştırma	Zaman ve kronolojiyi algılama
İlişkili disiplinler		Fen ve Teknoloji, Tarih, Çevre eğitimi	Fen ve Teknoloji, Sosyoloji, Bilişim, Tarih	Bilimsel Araştırma, Sosyoloji, Fen ve Teknoloji	Bilimsel Araştırma, Felsefe, Tarih

Tablo 4. incelendiğinde bilim, teknoloji ve toplum öğrenme alanı 4. sınıf düzeyinde Fen ve Teknoloji, Tarih, Çevre eğitimi disiplinleriyle, 5. sınıf düzeyinde Fen ve Teknoloji, Sosyoloji, Bilişim, Tarih disiplinleriyle, 6. sınıf düzeyinde Bilimsel Araştırma, Sosyoloji, Fen ve Teknoloji disiplinleriyle, 7. sınıf düzeyinde Bilimsel Araştırma, Felsefe, Tarih disiplinleriyle ilişkilendirilmiştir.

Sosyal bilgiler dersi öğretim programında yer alan bilim, teknoloji ve toplum öğrenme alanı 4. sınıf düzeyinde çevresindeki teknolojik ürünleri sınıflandırması, teknolojinin tarihsel gelişimi, bu ürünlerin mucitlerini ve dijital okuryazarlık gibi öğrencilerin teknoloji kullanımı, teknolojinin geçmişi konularında bilgi edinmesi amacıyla oluşturulmuş kazanımlar içermektedir. Bu öğrenme alanında 4. sınıf düzeyinde doğrudan verilecek değerler “*aile birliğine önem verme*”, “*duyarlılık*”, “*vatanseverlik*” değerleri ile “*değişim ve sürekliliği algılama*” ve “*yenilikçi düşünme*” becerileridir. Bu öğrenme alanının hedef ve kazanımlarına yönelik olarak insanların çevresini denetlemek ve değiştirmek amacıyla geliştirdiği teknolojik bilgileri kapsayan akademik disiplinlerden oluşan fen ve teknoloji, geçmişin bilgisi olarak da tanımlanan tarih, toplumun tüm kesimlerinde ve öğrencilerde çevre bilincinin geliştirilmesi amacını taşıyan çevre eğitimi disiplinlerinden yararlandığı söylenebilir.

Öğrenme alanı 5. sınıf düzeyinde öğrencilerin teknolojinin sosyalleşme üzerindeki etkisi, sanal ortam, dijital okuryazarlık, Bilim insanları, bilimsel çalışma ve etik gibi konularda bilgi edinmesi amacıyla oluşturulmuştur. Öğrenme alanında bu sınıf düzeyinde doğrudan verilecek değerler “*dürüstlük*”, “*çalışkanlık*”, “*bilim etiği*” değerleri ile “*öz denetim*” ve “*dijital okuryazarlık*” becerileridir. Öğrenme alanının hedef ve kazanımlarına yönelik olarak insanların çevresini denetlemek ve değiştirmek amacıyla geliştirdiği teknolojik bilgileri

kapsayan akademik disiplinlerden oluşan fen ve teknoloji, geçmişin bilgisi olarak da tanımlanan tarih, bir toplum bilimi olan sosyoloji ve bilgiyi bilgisayarlar ve elektronik aygıtlar aracılığıyla işlenmesini inceleyen bilişim disiplinlerinden yararlandığı söylenebilir.

6. sınıf düzeyinde öğrenme alanı öğrencilerin sosyal bilimlerin topluma etkisi, bilimin gelecekteki yaşama etkileri, bilimsel araştırma, telif ve patent konularıyla ilgili bilgi edinmesi amacını taşımaktadır. Öğrenme alanında bu sınıf düzeyinde doğrudan verilecek değerler “bilimsellik” değeri ile “yenilikçilik” ve “araştırma” becerileridir. Öğrenme alanının hedef ve kazanımlarına yönelik olarak insanların çevresini denetlemek ve değiştirmek amacıyla geliştirdiği teknolojik bilgileri kapsayan akademik disiplinlerden oluşan fen ve teknoloji, bir toplum bilimi olan sosyoloji, geçmişin bilgisi olarak da tanımlanan tarih ve bilgiyi bilgisayarlar ve elektronik aygıtlar aracılığıyla işlenmesini inceleyen bilişim disiplinlerinden yararlandığı söylenebilir.

Bilim, teknoloji ve toplum öğrenme alanı 7. sınıf düzeyinde öğrencilerin bilginin korunup aktarılmasındaki değişim ve sürekliliği, Türk İslam medeniyetlerindeki bilgiler, özgür düşünce konularıyla ilgili bilgi edinmesi amacını taşımaktadır. Öğrenme alanında bu sınıf düzeyinde doğrudan verilecek değerler “bilimsellik” ve “özgürlük” değerleri ile “zaman ve kronolojiyi algılama” becerisidir. Öğrenme alanında belirtilen kazanım amaçlarına yönelik olarak araştırma basamakları ve araştırma ilkelerini inceleyen bilimsel araştırma, geçmişin bilgisi olarak da tanımlanan tarih ve düşünce bilimi olarak da tanımlanan felsefe disiplinlerinden yararlandığı söylenebilir.

1.5. Üretim, Dağıtım Ve Tüketim Öğrenme Alanının ve Öğrenme Alanında Verilen Değer ve Becerilerin Sınıf Düzeylerine Göre Disiplinlerarası Yapısına İlişkin Bulgular

Tablo 5.

Üretim, dağıtım ve tüketim öğrenme alanının sınıf düzeylerine göre içerdiği değer ve becerilerle ilişkili olduğu disiplinlere ait bilgiler

Öğrenme Alanı	Üretim, dağıtım ve tüketim			
Sınıf Düzeyi	4.Sınıf	5. Sınıf	6. Sınıf	7. Sınıf
İlişkili değerler	Sorumluluk, Tasarruf	Sorumluluk	Vatanseverlik, Duyarlılık, Sorumluluk	Dayanışma, dürüstlük, çalışkanlık
İlişkili beceriler	Öz denetim, Karar verme, Finansal okuryazarlık	İşbirliği, Yenilikçilik, Girişimcilik, Araştırma	Yenilikçi düşünme, Araştırma	Araştırma, Değişim ve sürekliliği algılama, Zaman ve kronolojiyi algılama
İlişkili disiplinler	Çevre Eğitimi, Ekonomi	Ekonomi, Sosyoloji, Vatandaşlık	Çevre Eğitimi, Vatandaşlık, Felsefe, Ekonomi	Ekonomi, Çevre eğitimi, Fen ve Teknoloji, Sosyoloji, Vatandaşlık

Tablo 5. incelendiğinde üretim, dağıtım ve tüketim öğrenme alanı 4. sınıf düzeyinde Çevre Eğitimi, Ekonomi disiplinleriyle, 5. sınıf düzeyinde Ekonomi, Sosyoloji, Vatandaşlık disiplinleriyle, 6. sınıf düzeyinde Çevre Eğitimi, Vatandaşlık, Felsefe, Ekonomi disiplinleriyle, 7. sınıf düzeyinde Ekonomi, Çevre eğitimi, Fen ve Teknoloji, Sosyoloji, Vatandaşlık disiplinleriyle ilişkilendirilmiştir.

Sosyal bilgiler dersi öğretim programında yer alan üretim, dağıtım ve tüketim öğrenme alanı öğrencilerin istek ve ihtiyaçlarını ayırt edebilmesi, çevrelerindeki ekonomik faaliyetleri tanıyarak bilinçli tüketiciler olarak yetiştirilmesi amacıyla oluşturulmuş kazanım ve bilgiler içermektedir. Bu öğrenme alanında 4. sınıf düzeyinde doğrudan verilecek değerler *“sorumluluk”* ve *“tasarruf”* değerleri ile *“öz denetim”*, *“karar verme”* ve *“finansal okuryazarlık”* becerileridir. Bu öğrenme alanının hedef ve kazanımlarına yönelik olarak toplumun tüm kesimlerinde ve öğrencilerde çevre bilincinin geliştirilmesi amacını taşıyan çevre eğitimi ve bir ülkenin, gelişmesi amacıyla yaptığı üretim ve ürettiklerini bölüşme biçimleri ile bu eylemlerden doğan ilişkilerinin tümü olarak tanımlanan ekonomi disiplinlerinden yararlandığı söylenebilir.

Öğrenme alanında 5. sınıf düzeyinde öğrencilerin çevresinin ekonomik faaliyetleri, bu faaliyetlere bağlı olarak gelişen meslekleri, bu faaliyetlerin sosyal hayata etkisi, üretim, tüketim ve dağıtım ağını, iş birliğine dayalı yeni fikirler geliştirebilme gibi konularda bilgi edinmesi amaçlandığı söylenebilir. Bu öğrenme alanında doğrudan verilecek değerler *“sorumluluk”* değeri ile *“işbirliği”*, *“yenilikçilik”*, *“girişimcilik”* ve *“araştırma”* becerileridir. Öğrenme alanının hedef ve kazanımlarına yönelik olarak bir ülkenin, gelişmesi amacıyla yaptığı üretim ve ürettiklerini bölüşme biçimleri ile bu eylemlerden doğan ilişkilerinin tümü olarak tanımlanan ekonomi, bir toplum bilimi olan sosyoloji ve insan ile toplum ve devlet ilişkilerini inceleyen ve açıklayan vatandaşlık disiplinlerinden yararlandığı söylenebilir.

Üretim dağıtım ve tüketim öğrenme alanının 6. sınıf düzeyine bakıldığında öğrenme alanının öğrencinin ülkemizin kaynakları ve ekonomik faaliyetleri arasındaki ilişki, bilinçli kaynak tüketimi, coğrafi özelliklerin yatırım ve dağıtım, bilinçli bir vatandaş olarak vergi vermenin önemi, gelecekte yapacağı meslek hakkında bilgiler edinme konularında bilgi edinmesi amaçlandığı söylenebilir. Bu öğrenme alanında doğrudan verilecek değerler *“vatanseverlik”*, *“duyarlılık”* ve *“sorumluluk”* değerleri ile *“yenilikçi düşünme”* ve *“araştırma”* becerileridir. Öğrenme alanının hedef ve kazanımlarına yönelik olarak toplumun tüm kesimlerinde ve öğrencilerde çevre bilincinin geliştirilmesi amacını taşıyan çevre eğitimi, insan ile toplum ve devlet ilişkilerini inceleyen ve açıklayan vatandaşlık, düşünce bilimi olarak da tanımlanan felsefe ve bir ülkenin, gelişmesi amacıyla yaptığı üretim ve ürettiklerini bölüşme biçimleri ile bu eylemlerden doğan ilişkilerinin tümü olarak tanımlanan ekonomi disiplinlerinden yararlandığı söylenebilir.

Öğrenme alanı 7. sınıf düzeyinde öğrencilerin bilginin korunup aktarılmasındaki değişim ve sürekliliği, Türk İslam medeniyetlerindeki bilgiler, özgür düşünce konularıyla ilgili bilgi edinmesi amacını taşımaktadır. Öğrenme alanında bu sınıf düzeyinde doğrudan verilecek

değerler “dayanışma”, “dürüstlük” ve “çalışkanlık” değerleri ile “araştırma”, “değişim ve sürekliliği algılama” ve “zaman ve kronolojiyi algılama” becerileridir. Öğrenme alanında belirtilen kazanım amaçlarına yönelik olarak insan ile toplum ve devlet ilişkilerini inceleyen ve açıklayan vatandaşlık, bir toplum bilimi olan sosyoloji, insanların çevresini denetlemek ve değiştirmek amacıyla geliştirdiği teknolojik bilgileri kapsayan akademik disiplinlerden oluşan fen ve teknoloji, toplumun tüm kesimlerinde ve öğrencilerde çevre bilincinin geliştirilmesi amacını taşıyan çevre eğitimi ve bir ülkenin, gelişmesi amacıyla yaptığı üretim ve ürettiklerini bölüşme biçimleri ile bu eylemlerden doğan ilişkilerinin tümü olarak tanımlanan ekonomi disiplinlerinden yararlandığı söylenebilir.

1.6. Etkin Vatandaşlık Öğrenme Alanının ve Öğrenme Alanında Verilen Değer ve Becerilerin Sınıf Düzeylerine Göre Disiplinlerarası Yapısına İlişkin Bulgular

Tablo 6.

Etkin vatandaşlık öğrenme alanının sınıf düzeylerine göre içerdiği değer ve becerilerle ilişkili olduğu disiplinlere ait bilgiler

Öğrenme Alanı	Etkin vatandaşlık				
	Sınıf Düzeyi	4.Sınıf	5. Sınıf	6. Sınıf	7. Sınıf
İlişkili değerler		Sorumluluk, Bağımsızlık	Özgürlük, Bağımsızlık	Eşitlik	Barış
İlişkili beceriler		İş birliği, Sosyal katılım, Karar verme	Araştırma, Sosyal katılım	Eleştirel düşünme, Türkçeyi doğru, güzel ve etkili kullanma, Politik okuryazarlık	Problem Çözme
İlişkili disiplinler		İnsan Hakları ve Demokrasi, Vatandaşlık, Hukuk	Siyaset bilimi, İnsan Hakları ve Demokrasi, Sosyoloji, Vatandaşlık	Siyaset bilimi, İnsan Hakları ve Demokrasi, Vatandaşlık	İnsan Hakları ve Demokrasi, Felsefe

Tablo 6. incelendiğinde etkin vatandaşlık öğrenme alanı 4. sınıf düzeyinde İnsan Hakları ve Demokrasi, Vatandaşlık, Hukuk disiplinleriyle, 5. sınıf düzeyinde Siyaset bilimi, İnsan Hakları ve Demokrasi, Sosyoloji, Vatandaşlık disiplinleriyle, 6. sınıf düzeyinde Siyaset bilimi, İnsan Hakları ve Demokrasi, Vatandaşlık disiplinleriyle, 7. sınıf düzeyinde İnsan Hakları ve Demokrasi, Felsefe disiplinleriyle ilişkilendirilmiştir.

Sosyal bilgiler dersi öğretim programında yer alan etkin vatandaşlık öğrenme alanı 4. sınıf düzeyinde öğrencilerin çocuk hakları, söz ve eylemlerinin doğurduğu sorumluluklar, çevresindeki etkinlikler ve bağımsızlıkla özgürlükler arasındaki ilişki gibi konularda bilgi ve beceriler edinmesi amacıyla oluşturulmuştur. Bu öğrenme alanında 4. sınıf düzeyinde doğrudan verilecek değerler “sorumluluk” ve “bağımsızlık” değerleri ile “iş birliği”, “sosyal katılım” ve “karar verme” becerileridir. Bu öğrenme alanının hedef ve kazanımlarına yönelik olarak insanların temel hak ve özgürlükleri ile temelde yönetim biçimlerini ve bu yönetim biçimlerinden demokrasinin önemini inceleyen insan hakları, kuralları, yasaları, hakları konu

alan hukuk ve demokrasi ve insan ile toplum ve devlet ilişkilerini inceleyen ve açıklayan vatandaşlık disiplinlerinden yararlandığı söylenebilir.

Öğrenme alanı 5. sınıf düzeyinde öğrencilerin bireysel – toplumsal ihtiyaçlar ve buna yönelik hizmet veren kurumlar, yönetim birimleri ve temel görevleri, temel hakları, bayrak ve istiklal marşının önemi gibi konularda bilgi edinmesi amacıyla oluşturulmuştur. Bu öğrenme alanında doğrudan verilecek değerler “özgürlük” ve “bağımsızlık” değerleri ile “araştırma” ve “sosyal katılım” becerileridir. Öğrenme alanının hedef ve kazanımlarına yönelik olarak siyasi teorileri ve siyasi teorilerin pratiklerini inceleyen siyaset bilimi, insanların temel hak ve özgürlükleri ile temelde yönetim biçimlerini ve bu yönetim biçimlerinden demokrasinin önemini inceleyen insan hakları ve demokrasi, bir toplum bilimi olan sosyoloji, insan ile toplum ve devlet ilişkilerini inceleyen ve açıklayan vatandaşlık disiplinlerinden yararlandığı söylenebilir.

Öğrenme alanı 6. sınıf düzeyinde öğrencilerin farklı yönetim biçimleri, yasama, yürütme ve yargı arasındaki ilişki, demokrasinin önemi, vatandaşlığın anayasa ile korunması ve geçmişten hareketle toplumda kadın gibi konularda bilgi edinmesi amacıyla oluşturulmuştur. Bu öğrenme alanında doğrudan verilecek değerler “eşitlik” değeri ile “eleştirel düşünme”, “Türkçeyi doğru, güzel ve etkili kullanma” ve “politik okuryazarlık” becerileridir. Öğrenme alanının hedef ve kazanımlarına yönelik olarak siyasi teorileri ve siyasi teorilerin pratiklerini inceleyen siyaset bilimi, insanların temel hak ve özgürlükleri ile temelde yönetim biçimlerini ve bu yönetim biçimlerinden demokrasinin önemini inceleyen insan hakları ve demokrasi ve insan ile toplum ve devlet ilişkilerini inceleyen ve açıklayan vatandaşlık disiplinlerinden yararlandığı söylenebilir.

Etkin vatandaşlık öğrenme alanı 7. sınıf düzeyinde öğrencilerin demokrasinin tarihi serüveni ve uygulanma sürecinde karşılaşılan sorunları, Atatürk’ün Türk demokrasisine katkıları, T.C. ’nin temel nitelikleri konularıyla ilgili bilgi edinmesi amacını taşımaktadır. Bu öğrenme alanında doğrudan verilecek değerler “barış” değeri ile “eleştirel düşünme”, “problem çözme” becerisidir. Öğrenme alanının hedef ve kazanımlarına yönelik olarak düşünce bilimi olarak da tanımlanan felsefe ve insanların temel hak ve özgürlükleri ile temelde yönetim biçimlerini ve bu yönetim biçimlerinden demokrasinin önemini inceleyen insan hakları ve demokrasi disiplinlerinden yararlandığı söylenebilir.

1.7. Küresel Bağlantılar Öğrenme Alanının ve Öğrenme Alanında Verilen Değer ve Becerilerin Sınıf Düzeylerine Göre Disiplinlerarası Yapısına İlişkin Bulgular

Tablo 7.

Küresel bağlantılar öğrenme alanının sınıf düzeylerine göre içerdiği değer ve becerilerle ilişkili olduğu disiplinlere ait bilgiler

Öğrenme Alanı	Küresel bağlantılar			
	4.Sınıf	5. Sınıf	6. Sınıf	7. Sınıf
İlişkili değerler	Duyarlılık, Saygı	Duyarlılık	Duyarlılık	Barış, Saygı

İlişkili beceriler	Araştırma, Empati	Araştırma, Yenilikçi düşünme	Araştırma, Eleştirel düşünme	İş birliği, problem çözme ile kalıp yargı ve ön yargıyı fark etme
İlişkili disiplinler	Coğrafya Siyaset Bilimi, Felsefe, Sosyoloji	Ekonomi, Coğrafya Siyaset Bilimi, Tarih	Tarih Sosyoloji, Siyaset Bilimi, Ekonomi Felsefe	Siyaset Bilimi Ekonomi Sosyoloji Felsefe

Tablo 7. incelendiğinde küresel bağlantılar öğrenme alanı 4. sınıf düzeyinde Coğrafya, Siyaset Bilimi, Felsefe, Sosyoloji disiplinleriyle, 5. sınıf düzeyinde Ekonomi, Coğrafya, Siyaset Bilimi, Tarih disiplinleriyle, 6. sınıf düzeyinde Tarih, Sosyoloji, Siyaset Bilimi, Ekonomi, Felsefe disiplinleriyle, 7. sınıf düzeyinde Siyaset Bilimi, Ekonomi, Sosyoloji, Felsefe disiplinleriyle ilişkilendirilmiştir.

Sosyal bilgiler dersi öğretim programında yer alan küresel bağlantılar öğrenme alanı 4. sınıf düzeyinde öğrencilerin dünya üzerindeki ülkeler, Türkiye'nin komşuları ve diğer Türk cumhuriyetleriyle olan ilişkileri, kültürel unsurlar gibi konularda bilgi ve beceriler edinmesi amacıyla oluşturulmuş kazanımlar içermektedir. Bu öğrenme alanında doğrudan verilecek değerler "duyarlılık" değeri ile "araştırma" ve "empati" becerileridir. Öğrenme alanının hedef ve kazanımlarına yönelik olarak insanların yaşadıkları yerle arasındaki ilişkiyi neden-sonuç ve dağılım ilkesine bağlı olarak inceleyen ve sorgulayan coğrafya, bir toplum bilimi olan sosyoloji, siyasi teorileri ve siyasi teorilerin pratiklerini inceleyen siyaset bilimi ve düşünce bilimi olarak da tanımlanan felsefe disiplinlerinden yararlandığı söylenebilir.

Öğrenme alanı 5. sınıf düzeyinde öğrencilerin bölgeler arası ekonomik faaliyet ilişkileri, ülkeler arası ekonomik ilişkilerde bilişim ve ulaşım teknolojileri, turizm ve uluslararası ilişkiler, ortak miras gibi konularda bilgi ve beceriler edinmesi amacıyla oluşturulmuştur. Bu öğrenme alanında doğrudan verilecek değerler "barış" değeri ile "araştırma" ve "yenilikçi düşünme" becerileridir. Öğrenme alanının hedef ve kazanımlarına yönelik olarak geçmişin bilgisi olarak da tanımlanan tarih, insanların yaşadıkları yerle arasındaki ilişkiyi neden-sonuç ve dağılım ilkesine bağlı olarak inceleyen ve sorgulayan coğrafya, siyasi teorileri ve siyasi teorilerin pratiklerini inceleyen siyaset bilimi ve bir ülkenin, gelişmesi amacıyla yaptığı üretim ve ürettiklerini bölüşme biçimleri ile bu eylemlerden doğan ilişkilerinin tümü olarak tanımlanan ekonomi disiplinlerinden yararlandığı söylenebilir.

6. sınıf düzeyinde incelendiğinde öğrenme alanında öğrencilerin ülkenin Türk Cumhuriyetleri ile ilişkilerini analiz edebilme, ülkenin ekonomik ilişkilerini analiz edebilme, ülkenin siyasi, sosyal ve kültürel özelliklerinin uluslararası alanda üstlendiği rollere etkisi gibi konularda bilgi ve beceriler edinmesi amacıyla oluşturulmuş kazanımlar içermektedir. Bu öğrenme alanında doğrudan verilecek değerler "barış" değeri ile "araştırma" ve "eleştirel düşünme" becerileridir. Öğrenme alanının hedef ve kazanımlarına yönelik olarak geçmişin bilgisi olarak da tanımlanan tarih, bir toplum bilimi olan sosyoloji, siyasi teorileri ve siyasi teorilerin pratiklerini inceleyen siyaset bilimi, bir ülkenin, gelişmesi amacıyla yaptığı üretim ve

ürettiklerini bölüşme biçimleri ile bu eylemlerden doğan ilişkilerinin tümü olarak tanımlanan ekonomi ve düşünce bilimi olarak da tanımlanan felsefe disiplinlerinden yararlandığı söylenebilir.

Küresel bağlantılar öğrenme alanı 7. sınıf düzeyinde öğrencilerin Türkiye'nin üye olduğu uluslararası kuruluşlar, Türkiye ile ilişkide olan ekonomik kuruluşlar, kültürler ve kalıp yargıları, küresel sorunlara yönelik çözümler gibi konularda bilgi ve beceriler edinmesi amacıyla oluşturulmuştur. Bu öğrenme alanında doğrudan verilecek değerler "barış" ve "saygı" değerleri ile "iş birliği, problem çözme" ve "kalıp yargı ve ön yargıyı fark etme" becerileridir. Öğrenme alanının hedef ve kazanımlarına yönelik olarak bir toplum bilimi olan sosyoloji, siyasi teorileri ve siyasi teorilerin pratiklerini inceleyen siyaset bilimi, bir ülkenin, gelişmesi amacıyla yaptığı üretim ve ürettiklerini bölüşme biçimleri ile bu eylemlerden doğan ilişkilerinin tümü olarak tanımlanan ekonomi ve düşünce bilimi olarak da tanımlanan felsefe disiplinlerinden yararlandığı söylenebilir.

2. Disiplinlerin Öğrenme Alanlarına Genel Dağılım Durumları ve Programında Yer Alma Oranlarına İlişkin Bulgular

2018 sosyal bilgiler dersi öğretim programında yer alan öğrenme alanları kendine özgü amaç ve kazanımlar çerçevesinde oluşturulduğundan her biri birçok benzer ve farklı disiplinleri bir arada barındırmaktadırlar. Disiplinlerin programı oluşturan öğrenme alanlarında (4.,5.,6.,7. sınıf düzeylerinde) yer alma durumu ve oranlarına ilişkin bilgiler aşağıda verilmiştir.

Tablo 9.

Disiplinlerin programdaki öğrenme alanlarına genel dağılım durumuna ilişkin bilgiler

Öğrenme Alanı	İlişkili Disiplinler
Birey ve toplum	Vatandaşlık, Sosyoloji, Psikoloji, Tarih, Bilimsel araştırma, Hukuk, Fen ve teknoloji, Bilişim
Kültür ve miras	Bilimsel Araştırma, Tarih, Sosyoloji, Vatandaşlık, Çevre eğitimi, Ekonomi, Siyaset Bilimi, Antropoloji
İnsanlar, yerler ve çevreler	Coğrafya, Antropoloji, Vatandaşlık, Çevre eğitimi, Bilimsel Araştırma
Bilim, teknoloji ve toplum	Fen ve Teknoloji, Tarih, Çevre eğitimi, Sosyoloji, Bilişim, Tarih, Bilimsel Araştırma, Felsefe
Üretim, dağıtım ve tüketim	Çevre Eğitimi, Ekonomi, Sosyoloji, Vatandaşlık, Felsefe, Fen ve Teknoloji
Etkin vatandaşlık	İnsan Hakları ve Demokrasi, Vatandaşlık, Siyaset bilimi, Felsefe, Hukuk
Küresel bağlantılar	Coğrafya, Siyaset Bilimi, Felsefe, Sosyoloji, Tarih, Ekonomi

Genel olarak bakıldığında sosyal bilgiler dersi öğretim programında yer alan öğrenme alanlarından birey ve toplum öğrenme alanı Vatandaşlık, Sosyoloji, Psikoloji, Tarih, Bilimsel araştırma, Hukuk, Fen ve teknoloji, Bilişim disiplinleriyle ilişkilendirildiği görülmektedir. Kültür ve miras öğrenme alanı Bilimsel Araştırma, Tarih, Sosyoloji, Vatandaşlık, Çevre eğitimi, Ekonomi, Siyaset Bilimi disiplinleriyle, insanlar, yerler ve çevreler öğrenme alanının Coğrafya, Vatandaşlık, Çevre eğitimi, Bilimsel Araştırma disipliniyle ilişkilendirildiği anlaşılmaktadır. Bilim, teknoloji ve toplum öğrenme alanının Fen ve Teknoloji, Tarih, Çevre

eğitimi, Sosyoloji, Bilişim, Tarih, Bilimsel Araştırma, Felsefe disiplinleriyle, üretim, dağıtım ve tüketime öğrenme alanının Çevre Eğitimi, Ekonomi, Sosyoloji, Vatandaşlık, Felsefe, Fen ve Teknoloji disiplinleriyle ilişkilendirildiği görülmektedir. Etkin vatandaşlık öğrenme alanının İnsan Hakları ve Demokrasi, Vatandaşlık, Siyaset bilimi, Felsefe disiplinleriyle, küresel bağlantılar öğrenme alanının Coğrafya, Siyaset Bilimi, Felsefe, Sosyoloji, Tarih, Ekonomi disiplinleriyle ilişkilendirildiği söylenebilir (Tablo 9).

Tablo 10.

Sosyal bilgiler öğrenme alanlarında yer alan disiplinlerin yer alma oranlarına ilişkin bilgiler

S.No	Disiplinler	%
1	Vatandaşlık	71,42
2	Sosyoloji	71,42
3	Felsefe	57,14
4	Tarih	57,14
5	Çevre Eğitimi	57,14
6	Bilimsel Araştırma	57,14
7	Siyaset Bilimi	42,85
8	Ekonomi	42,85
9	Fen ve Teknoloji	42,85
10	Coğrafya	28,57
11	Antropoloji	28,57
12	Bilişim	28,57
13	Hukuk	28,57
14	İnsan Hakları ve Demokrasi	14,28
15	Psikoloji	14,28
16	Etnografya	14,28

Disiplinlerin iç içe verildiği bir yapıda hazırlanmış olan sosyal bilgiler dersi öğretim programında Tablo 10.'da görüldüğü gibi disiplinlerin öğrenme alanındaki ağırlıkları birbirlerinden farklılık göstermektedir. Programdaki öğrenme alanları ve bu öğrenme alanlarındaki kazanımlar 14 farklı disiplinle ilişkilendirilmiştir. İlişkilendirilen disiplinlerin yer alma oranları ve programdaki ağırlıklarına baktığımızda %71,42 ile Vatandaşlık ve Sosyoloji disiplinlerinin %57,14 ile Felsefe, Tarih ve Çevre eğitiminin, %42,85 ile Siyaset bilimi, Ekonomi, Fen ve Teknoloji disiplinlerinin, %28,57 ile Coğrafya, Antropoloji, Bilişim, Hukuk disiplinlerinin, %14,28 ile de İnsan Hakları ve Demokrasi, Psikoloji ve Etnografya disiplinlerinin yer aldığı söylenebilir.

TARTIşMA, SONUÇ ve ÖNERİLER

Sosyal bilgiler içerisinde yer alan disiplinlerin hepsinin ayrı ayrı birer ders olarak okullarda öğrencilere sunulmasının öğretmen, okul, zaman ve gereklilik açılarından mümkün olmaması bu disiplinlerin hepsinin insana hizmet etme ve onun yaşamını kolaylaştırarak karşılaştığı problemleri çözmesine yardımcı olma ortak amacı çerçevesinde birleştirilerek bir arada verilmesinin önünü açmıştır. Doğanay, (2009); Akpınar ve Kaymakcı, (2012) Karasu Avcı, (2017); çalışmalarında temel amacı öğrencileri topluma, hayata ve geleceğe hazırlamak olan sosyal bilgilerin birçok sosyal bilim disiplinlerinden yararlandığını, yararlanılan disiplinlere

ait bilgi, beceri, değer ve kazanımların öğrencilere sosyal bilgiler dersi çatısı altında sunulmasının hem bu disiplinlerin bireyleri geleceğe ve topluma hazırlama rolleri hem de öğrencilerin kendilerini gerçekleştirmelerine yardımcı olması bakımından önem taşıdığını ifade etmişlerdir.

Sosyal bilgiler dersi öğretim programında yer alan öğrenme alanlarından birey ve toplum öğrenme alanı Vatandaşlık, Sosyoloji, Psikoloji, Tarih, Bilimsel araştırma, Hukuk, Fen ve teknoloji, Bilişim disiplinleriyle ilişkilendirilmiştir. Kültür ve miras öğrenme alanı Bilimsel Araştırma, Tarih, Sosyoloji, Vatandaşlık, Çevre Eğitimi, Ekonomi, Siyaset Bilimi disiplinleriyle, insanlar, yerler ve çevreler öğrenme alanının Coğrafya, Vatandaşlık, Çevre Eğitimi, Bilimsel Araştırma disipliniyle ilişkilendirildiği anlaşılmaktadır. Bilim, teknoloji ve toplum öğrenme alanının Fen ve Teknoloji, Tarih, Çevre Eğitimi, Sosyoloji, Bilişim, Tarih, Bilimsel Araştırma, Felsefe disiplinleriyle, üretim, dağıtım ve tüketim öğrenme alanının Çevre Eğitimi, Ekonomi, Sosyoloji, Vatandaşlık, Felsefe, Fen ve Teknoloji disiplinleriyle ilişkilendirildiği görülmüştür. Etkin vatandaşlık öğrenme alanının İnsan Hakları ve Demokrasi, Vatandaşlık, Siyaset Bilimi, Felsefe disiplinleriyle, küresel bağlantılar öğrenme alanının Coğrafya, Siyaset Bilimi, Felsefe, Sosyoloji, Tarih, Ekonomi disiplinleriyle ilişkilendirildiği belirlenmiştir. Nitekim 2018 yılında hazırlanan sosyal bilgiler programın uygulanmasında dikkat edilecek hususlarda dersin disiplinlerarası yaklaşımla işlenmesinin gereği;

“Sosyal Bilgiler öğrenme alanlarında; tarih, coğrafya, ekonomi, sosyoloji, antropoloji, psikoloji, felsefe, siyaset bilimi ve hukuk gibi sosyal bilimler ile insan hakları, yurttaşlık ve demokrasi konuları bütünleştirilmiş olarak ele alınmaktadır. Konular tarih, coğrafya, insan hakları ve vatandaşlık diye ayrı ayrı değil, disiplinler arası yaklaşımla işlenmelidir”

şeklinde açıklanmıştır (MEB, 2018). Demir ve Oguz Haçat, (2018), sosyal bilim disiplinlerine göre 2005 ve 2018 sosyal bilgiler dersi öğretim programındaki kazanımların değerlendirilmesi çalışmasında sosyal bilim disiplinlerini Antropoloji, Arkeoloji, Coğrafya, Bilim Teknoloji ve Toplum Çalışmaları, Din, Eğitim, Ekonomi, Etnografya, Felsefe, Hukuk, İletişim, Psikoloji, Siyaset, Sosyoloji, Tarih ve Uluslararası ilişkiler olarak sıralamışlardır. 2005 sosyal bilgiler dersi öğretim programında sosyal bilgilerin bireylerin toplumda var oluşunu gerçekleştirmesine yardımcı olması amacıyla; tarih, coğrafya, ekonomi, sosyoloji, antropoloji, psikoloji, felsefe, siyaset bilimi, hukuk ve vatandaşlık gibi sosyal bilimlerden yararlandığı belirtilmiştir (MEB, 2005). Bayır, Köse ve Balbağ, (2016), sosyal bilgilerin ara disiplinlerinden yararlanılmasına ilişkin öğretmenlerle yaptığı çalışmada öğretmenlerin sosyal bilgiler dersinde ara disiplinlerden yararlanmayı önemseyip, ara disiplinlerden yararlanmanın öğrencilere çeşitli bilgi, beceri ve değerler kazandırdığını düşündüklerini belirtmişlerdir. Gürkan ve Doğanay (2016), ilkökul dördüncü sınıf sosyal bilgiler dersinde disiplinler arası öğretim yaklaşımına dayalı analoji tekniği uygulamalarının öğrencilerin kavram gelişmelerine etkisinin belirlenmesi konusunda yapmış olduğu çalışmada soyut kavramların özelliklerine

disiplinlerarası öğretim yaklaşımına dayalı analogi tekniği uygulamalarıyla ulaşılabildiğini belirtmişlerdir. Keçe ve Merey (2011), 2005 programını değerlendirdikleri çalışmanın sonucunda kazanımların disiplinlerarası anlayışla yapılandırılması konusunda eksikliklerin olduğunu, din bilimi, arkeoloji ve felsefe disiplinlerinin programda yeterince yer bulmadığını ifade etmiştir. Nitekim programın kazanımlarında sosyal bilim disiplinlerinden din bilimi ve arkeoloji disiplinleriyle ilişkilendirmenin olmadığı görülmüştür. Sözü edilen çalışmalar sonuçları ve çıktılarıyla bu çalışmayı desteklemektedirler.

Literatürde sıkça vurgulanan sosyal bilgilerin birçok sosyal bilim disiplinini içerdiği, bu disiplinler vasıtasıyla öğrencilerin daha etkin bir şekilde geleceğe ve topluma hazırlandığı ifadesinde yer alan disiplinlerin hangileri olduğunun ortaya konulmaya çalışıldığı bu çalışmada, programın birbirinden farklı birçok disiplini (Vatandaşlık, Sosyoloji, Felsefe, Tarih, Çevre eğitimi, Bilimsel Araştırma, Siyaset bilimi, Ekonomi, Fen ve Teknoloji, Coğrafya, Antropoloji, Bilişim, Hukuk, İnsan Hakları ve Demokrasi, Psikoloji, Etnografya) içerdiği görülmüştür. Programda yer alan ve öğrencilere yerel ve dünya çapında ihtiyaç duyacakları bilgi, beceri ve davranışlar kazandırma amacıyla oluşturulan yelpazeler olan temel yetkinliklerin sosyal ve sözel disiplinler yanında matematik, coğrafya, fen ve teknoloji gibi sayısal ve doğa disiplinlerini de içerdiği görülmektedir. Birbiri ile alakalı beceri, değer ve kazanımların bir bütün olarak sunulduğu öğrenmeyi düzenlemek amacıyla oluşturulmuş yapılar olan ve sosyal bilgiler programında yer alan 7 öğrenme alanında 16 farklı disiplin yer almıştır. Çalışmada bu öğrenme alanlarında doğrudan verilecek değer ve beceriler de aktarılmış, bu sayede değer ve becerilerin hangi disiplinlerin perspektifinde verilmesi gerektiği belirlenmiştir.

Bu çalışmada sosyal bilgiler dersi öğretim programının temel yapısını oluşturan öğrenme alanları, öğrenme alanları kısmında belirtilen değer ve becerileri oluşturan disiplinler ortaya konulmaya çalışılmıştır. Sosyal bilgiler dersinin disiplinlerarası yapısı alanda yapılan çalışmaların sınırlı olduğu, var olan çalışmaların genel olarak bir disiplinin programdaki ya da uygulamadaki yerini tespit etmeye yönelik olduğu görülmektedir. Sosyal bilgilerin zenginliği olarak ifade edilebilecek olan disiplinlerarası yapının ortaya konulması programın öğretmenler tarafından öğrencilere daha iyi bir şekilde aktarılabilmesi için önemli görülmektedir. Hangi öğrenme alanının hangi disiplinleri daha fazla içerdiği bilgisiyle öğretmenlerin derslerini işlerken seçecekleri yöntem, teknik, araç ve uygulamaları daha etkin bir şekilde belirlemeleri sağlanabilir. Bu amaçla akademisyenlerin, öğretmenlerin ve alan uzmanlarının sosyal bilgilerin disiplinlerarası yapısını daha iyi kavramalarına yönelik akademik çalışmalar yapılabilir. Milli Eğitim Bakanlığınca sosyal bilgiler öğretmenlerine seminer dönemlerinde sosyal bilgilerin yapısını aktarmaya yönelik eğitimler verilebilir. Sosyal bilgilerin disiplinlerarası boyutlarına yönelik nitel, nicel ve karma yöntemler kullanılarak, öğretmen, öğrenci, akademisyenlerden oluşturulacak farklı çalışma gruplarıyla sosyal bilgilerin disiplinlerarası yapısı ile ilgili çalışmalar arttırılabilir.

KAYNAKÇA

- Akdağ, H. (2009). İlköğretim 6. ve 7. sınıf sosyal bilgiler öğretim programının öğrenci görüşlerine göre değerlendirilmesi (Konya İli Örneği). *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (21), 1-14.
- Alabaş, R., ve Kamer, S. T. (2007). Sosyal bilgiler öğretim programının değerlendirilmesi: Uygulayıcı görüşlerinin nitel analizi. *1st National Education Congress, Hacettepe University, Ankara*.
- Arslan M. (Ed.) (2017). *Öğretim İlke ve Yöntemleri*. Ankara:Anı Yayıncılık.
- Avcı, N. (2007). *Toplumsal değerler ve gençlik*. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Babadoğan, C. (1996). *Modern öğretim stratejilerinin öğretim öğrenim süreçlerine yansımaları*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Bayır, Ö. G., Köse, T. Ç., ve Balbağ, N. L. (2016). Sosyal bilgiler dersinde ara disiplinlerden yararlanılmasına ilişkin öğretmen görüşleri. *Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 6(2).
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç, E., Akgün, Ö., Karadeniz, Ş., ve Demirel, F. (2016). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. (21. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Cohen, L., Manion, L., ve Morrison, K. (2007). *Research methods in education (6th ed.)*. New York, NY: Routledge.
- Çakmak, Z., Kaçar, T., ve Arıkan, İ. (2017). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin ortaokul sosyal bilgiler dersi taslak öğretim programına ilişkin görüşleri. *The Journal of Academic Social Science*, 5(54), 576-597.
- Çatak, M. (2015). Türkiye’de sosyal bilgiler eğitim programlarının incelenmesi. *EKEV Akademi Dergisi*, 62(62), 69-94.
- Çoban, O., ve Akşit, İ. (2018). 2005 ve 2017 sosyal bilgiler öğretim programlarının öğrenme alanı, kazanım, kavram, değer ve beceri boyutları açısından karşılaştırılması. *Journal of History Culture and Art Research*, 7(1), 479-505.
- Demir, B.F. ve Oğuz Haçat, S. (2018). Sosyal bilim disiplinlerine göre 2005 ve 2018 sosyal bilgiler dersi öğretim programındaki kazanımların değerlendirilmesi. *Uluslararası Sosyal Bilgilerde Yeni Yaklaşımlar Dergisi*, 2018, 2(2), 27-56
- Demirel, Ö. (2013). *Eğitimde Program Geliştirme: Kuramdan Uygulamaya*. Ankara: Pegem Akademi.
- Doğanay, A. (2008). Çağdaş sosyal bilgiler anlayışı ışığında yeni sosyal bilgiler programının değerlendirilmesi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17(2), 77-96.

- Doğanay, A., ve Sarı, M. (2008). Öğretmen gözüyle yeni sosyal bilgiler programı: Adana ilinde bir araştırma. *İlköğretim Online*, 7(2), 468-484.
- Doğanay, A. (2005). *Öğretimde kavram ve genellemelerin geliştirilmesi*. C. Öztürk. D. Dilek (Ed.), *Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi* (s. 265-296). Ankara: Pegem Akademi.
- Ersoy, F. G. (2009). *Yeni ilköğretim sosyal bilgiler programının uygulanması ile ilgili değerlendirmeler (Konya ili örneği)* Yayınlanmamış Doktora Tezi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Ersoy, F.A. ve Erdoğan, K. (2009). Sosyal bilgiler dersi öğretim programının (2004) uygulama sürecine ilişkin öğrenci görüşleri. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 17(1), 71-86.
- Ertürk, S. (1984). *Eğitimde Program Geliştirme*. Hacettepe Üniversitesi Basımevi, Ankara.
- Gömleksiz, M. N., ve Bulut, İ. (2006). Yeni sosyal bilgiler dersi öğretim programının uygulamadaki etkililiğinin değerlendirilmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi*, 12(3), 393-421.
- Gürel, D. (2017). Taslak sosyal bilgiler öğretim programına yönelik yapısal bir değerlendirme. *I. Uluslararası Sınırsız Eğitim ve Araştırma Sempozyumu (USEAS2017)*, 236-246.
- Gürkan, B., ve Doğanay, A. (2016). Sosyal bilgiler dersinde disiplinler arası öğretim yaklaşımına dayalı analogi tekniği uygulamalarının kavram gelişimine etkisi: Bir durum çalışması. *Turkish Studies International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 11(19), 395-416.
- Halstead, J. ve M. Pike, M. A. (2006). *Citizenship and Moral Education*. New York: Routledge Taylor and Francis Group.
- İmamoğlu, H. V., ve Çeken, R. (2011). İlköğretim sosyal bilgiler dersinin bilim tarihi açısından fen ve teknoloji dersi ile ilişkilendirilmesi üzerine disiplinlerarası bir bakış. *ODÜ Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi (Odüsobiad)*, 2(3), 71-87.
- Karasar, N. (2005). *Bilimsel Araştırma ve Yöntemi* (15. baskı). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Kaymakçı, S. (2012). Sosyal bilgiler öğretim programında ilişkilendirmeler. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 7(2), 273-304.
- Kaymakçı, S., ve Ata, B. (2012). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin sosyal bilgilerin doğasıyla ilgili görüşleri. *Sosyal Bilgiler Eğitimi Araştırmaları Dergisi*, 3(1), 35-64.
- Keçe, A., ve Merey, A. (2011). Determination of suitability of objectives of elementary social studies to social science disciplines and to interdisciplinary mentality. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*;8(1), 110-139.
- Milli Eğitim Bakanlığı (2005a). *İlköğretim sosyal bilgiler dersi öğretim programı ve kılavuzu: 4- 5. Sınıflar*. Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı. Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü.

- Milli Eğitim Bakanlığı (2005b). *İlköğretim sosyal bilgiler dersi öğretim programı ve kılavuzu: 6- 7. Sınıflar*. Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı. Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü.
- Milli Eğitim Bakanlığı, (2018). *Sosyal bilgiler dersi programı*. mufredat.meb.gov.tr.
- Sönmez, Ö. F. ve Kılıçoğlu, G. (2016). Değerlendirme boyutu ile sosyal bilgiler programları (1924-2005). *TÜBAD* 1(1).
- Sözen, E. ve Sibel, A. 2005 ve 2017 sosyal bilgiler dersi öğretim programlarının (sbdöp) karşılaştırılması. *E-ajeli (Anatolian Journal of Educational Leadership and Instruction)*, 6(1), 53-71.
- Tarman, B., Ergür, Ş. ve Eryıldız, F. (2012). Yenilenen sosyal bilgiler programına dair bir değerlendirme. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(1), 103-135.
- Taş, H., ve Kıroğlu, K. (2018). 2017 İlkokul sosyal bilgiler dersi öğretim programı'nın öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi. *İlköğretim Online*, 17(2), 697-716.
- Tay, B. (2005). Sosyal bilgiler dersi öğretim programı ile 2017 sosyal bilgiler dersi taslak öğretim programının karşılaştırması. *International Journal of Eurasia Social Sciences*, 8(27), 461-487.
- Tonga, D., ve Kılıçoğlu, M. (2013). İlköğretim sosyal bilgiler dersinde yer alan kazanımların vatandaşlık ve insan hakları konuları açısından değerlendirilmesi. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 171(171), 289-308.
- Turan, S. ve Karasu Avcı, E. (2018). 2018 Sosyal bilgiler öğretim programı'nın dijital vatandaşlık bağlamında incelenmesi. *Eğitim ve Yeni Yaklaşımlar Dergisi*, 2018, 1(1),28-38.
- Uygun, K., Arıbaş, B. B., ve Karalı, M. A. Yeni (2017) Sosyal bilgiler öğretim programında meslek bilincinin incelenmesi. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 8(15), 26-26.
- Varış, F. (1996). *Eğitimde program geliştirme. Teori ve teknikler*. Ankara: Alkım Yayıncılık.
- Yelken Y. T. ve Akay C. (2016). *Öğretim İlke ve yöntemleri*. Ankara:Anı Yayıncılık.
- Yıldız, V.A. ve Kılıç, D. (2018). Sosyal bilgiler dersi öğretim programlarına ilişkin öğretmen görüşleri: bir meta-sentez çalışması. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 22(Özel Sayı), 2115-2127.
- Yıldızlar M. (2013), *Öğretim ilke ve yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.